9. 2.

27

Drama en tres actes

y en vers

original

de

CONFLICTE INEVITABLE.

1077

Climent y Anton Fargas.

Acte primer.

CONFLICTE INEVITABLE.

Drama en 3 actes y en vers
original
de

Climent y Anton Fargas.

teatro Novetat.

1884.

Personatges

=

Magdalena.

Maria.

Pau.

Joan.

Enrich.

Riu.

Un convidat.

Un carter.

acompanyament.

Epoca actual.

=

Acte primer

-

(Decoracio de sala blanca: porta al foro que figura dona al carrer, duas laterals: à la dreta y casi en segon terme, un banch d' escultor ab obra sensa acabar: à la paret un armari ò parador ahont se solen penjar las eynas del ofici.

Escena 1.ª

Magdalena y Maria

la una fent mitja l' altre cusint Joan dret entre las duas.

Joan. Es inutil, vuy saber
de que prevé la tristesa
que per desgracia ha fet presa
del teu cor, robante 'l pler
Que 't posa fins al extrem
per mes que 't pesi, Maria,
de fingir goig y alegria
à n' els que tant t' estimém

Mar. Avi, sento à la veritat
no poder tal com desitjo
satisfer l' estrany capritxo
que ara ab aixó l' hi ha donat.

(moviment de Joan)

Capritxo en volguer saber

lo que no existeix per sort.

Joa. Que no existeix? No soch sort
ni cego, y estich despert.
L' que's veu no's pot negar.

Mar. No ha agafat mala mania

Joa. Es dir que per tú, Maria,
aixó es mania?

Mar. Y es clar.

Joa. Donchs ja t' he dit voltas mil
qu' a n' ami no se m' enganya,
que vaig corre tot Espanya
quant l' altre guerra civil.
Qu' es lo que't passa? contesta:
parla clar d' una vegada.
¿Què's lo que't té apesarada?

¿perque la tristesa aquesta?
Digas, parla per favor,
esqueixa d' un cop lo vel,
que 't juro per Deu del cel
que si fos que algun traidor
s' haguès atrevit, ni en broma
à dubtar de ta ignocencia,
per la seva penitencia
no l' hi caldria anà à Roma,
qui encar que vell, viva neu!
no hi ha en tot l' entorn de Vich
qui s' atreveixi ni un pich
à dubtar del valor meu.
¿Es potser que t' han contat
que l' Enrich no 't vol, Maria!

Mar. Que no veu que no viuria
si això fos cert?

Jua. Es vritat.

Ma Pot creure, avi, lo que dich.
Lo que tinch salta à la vista,
Estich neguitosa, trista,
y es natural, puig l'Enrich
com vostè sab una lley
feta sols per fer plorar,
fà dos anys se'l và emportar
perque servis à ni al Rey.
Y al sortí per'quella porta
emportantsen lo cor meu,
và dirme, Maria, adeu
M' olvidaras? teva ò morta:

vaig contestar

Mag. Quin fatich.

No recordis aquell dia!

Magdalena deixa de fer
mitjá y diu aquet vers ab
veu entrecortada per lo plor
que seguirá fins que ho marca
lo dialech.

Mar "T' deixo 'l meu cor, Maria!
L' meu t' emportas, Enrich.'
Y aixó ho tinch al pit grabat
y prego á Deu a per sa sort,
puig tenint ell lo meu cor
es just que plori son fat.
¿No bastan aquets motius?

per deixarlo convensut?

Jo. Ja sabs que soch testarut

Mar. Si, ja ho sè.

Jo. Y si be'l que dius

pôtser que siga veritat,
també se molt bé, Maria,
que desde aquell fatal dia
que và entrá'l carli malvat
sedent de sanch y riquesa,
tú, si bé es cert que sentias
lo qui hava has dit, en pochs dias
aumentá tant ta tristesa,
que no puch, puig que aixi ho sent
l' meu cor, creure'l que dius

Ma. (Que Deu t' perdoni, Rius
l' mal qui has fet. quin torment!

Joa (Reparan al Magdalena que plora.)

Y aixó, á que vé aquet plorar?

May. ¿No tinch prou motius encare?

Mar Quant l fill perd una mare,
no crech que pugui cantar
ni tenir goig ni alegrias.

May. Y molt menos si ha perdüt
desprès del fill la salut
com he perdut jo fá dias.
Li homes, pare, já es vell
que 'ls es fácil olvidar.
Deixim donchs á mi plorar
per ma desgracia y per ell.

Joa M' estranya digas aixó.—

¿que no tinch jo sentiments?
A ni al teu Enrich, m'entens,
tant com tu l'estimo jo.
Qu'es perdut no es pas vritat,
puig si ho fos jo no viuria.
L' ser soldat avuy dia
no vol dir com temps passat.
¿Patir fret y fam? ¡ca! no!
¡No hi ha poca diferencia!
Si ara pendrer la llicencia
ls fa casi mitjá pó.
A n'el meu temps, als set anys,
en aquella cruá guerra
que vá sembrar nostra terra
de suspirs de dols y danys.

Encare 'm sembla que soch
ab Espartero á Luchana
patint fret, y son y gana,
sense llenya per fé foch.
Per llit teniam la neu,
per tenda 'l cel nubolat,
alló si que 's ser soldat,
alló es patir, Deu de Deu!
alló si, que...

May. Bé, ja hi som.
Ja ho ha contat mil vegadas.

Mar. Si ja n' estém enteradas
si es un fet que 'l sab tothom.

Joa. Doncas calla.

(comensa á buscar las eynas per sobre 'l bancanh)

Mar. N' hi ha un feix.

no ha agafat mala mania.

May Es l pà de cada dia.

sempre torna ab lo mateix.

Mar. Pero nosaltres parlant

ns descuidém del millor.

May. De que?

Mar La missa.

May Ay senyor.

(senyalan á missa)

Mar. No sents? ja estant senyalant.

May Jesus y que descuidada!

La sort que tú ab tot atinas.

ves, porta las mantellinas.

Mar (No m deixis verge sagrada!)

E

Escena 2.ª

Magdalena y Joan.

–

Joa. Puig que ns trobem 'ls dos sols
convé, filla, que parlém
de l' estat de la Maria.
¿No sabs tu lo que potser
la causa de sa tristesa?
No has notat que fá molt temps
qu' está trista, neguitosa,
que quant sonriu s' coneix
que 'l llavi no vá compacte
ab lo seu cor, puig qu' aquet

com si li sortis pèl vostre
son afecte destruheix.

May. Ja he notat alguna cosa;
tant es axis, que fà temps
que la observo, mes per ara
no he pogut sapiguer res.

Joa. Jos qui estes mala, ho diria
May. etxis ho penso també.
Joa. Y si hagues fet algun mal...
pero ca!. axó no ho crech
ella es molt pura y honrada.
En pensarho sols l'ofench.

May. Ja veurà: jo l'altre dia
moguda per l'interes
de volguer saber com are

la pena que l'aflígeix,
li vaig dir, escolta, noya.
digam la vritat, que tens?
y ab lo cap baix y plorosa
vá contestarme no res.
Mira que si acas m' enganyas
ni haurás de dar compte á Deu
y allavors entrecortada,
costantli molt, y cayent
dels seus ulls negras y hermosos
dos gotas plenas de fel,
vá dirme: soch desgraciada,
tant, com já mes no ho puch ser
Jo allavors, la consolava
y l' hi deya: -be, perque?

y ella plorant mes encare
va contestarme.-

Joc Res mes.

(fentla callar al veure sortir à Maria)

Escena 3a

Dits y Maria.

(ab las mantellinas)

-

Mar tinga tia y demnos pressa
qui es molt tart.

Mag Be prou que ho sé

Mar Sempre hem d'ana corra cuita.

Mag Ja ho pot dir.

Mar. tenint prou temps.

Jo. Doncas apreteu 'l pas.

May. No sabs que 'm' entra l' ofech.
quant vuy caminar depressa?

Mar. Agafada ab mi del bras
veurà com hi arribarém
sense que 's cansi.

Joan Si, dona,
opino jo lo mateix.
tens d' esforsarte una mica
puig qu' es cosa que 't convé.

Mar. Res mes 'l metje encomana

May L' manar no costa res,
pero per desgracia meva
no ho puch fer.

Joa. Volgui es pogui.

Mar. Ja fa estona que senyalan.
No hi arribarém á temps

Jo. Oh! y alli que no s' esperan.

Mag. tens rahó.

Mar. Doncas anem.

(Se van per 'l foro)

Escena 4a

Joan

—

Joa. Anéu á missa, y al peu
d' un respectuós altar
á Nostre senyor preguéu
perque 'l pobre Enrich poguéu

dintre poch temps abrassar
y veini aqui altre alegria
nostre perduda alegria.
que vingui, puig sa arribada
es per tots tant desitjada
com la lluia que Deu envia,
No hi pensèm mes y al treball
dediquemnos una estona,
puig si aquet mon es un ball
que uns amunt altres avall
la volta tothom hi dona,
Conformemnos y ballèm
fins que 'ns fassin parà: avant
ja estich armat: comensèm
qui encar que festa, menjèm

sino mes, al menos tant.

(se posa á treballar y surt

Pau del foro trist)

Escena 5ª

Joan y Pau.

=

Pau Deu lo guard, pare.

Joan Hola, Pau.

Pau treballant?

Joa Pshi! que hi vols fer.

Quant no hi ha venda be s'té

de treballar.

Pau Molt me plau,

tothom que com vosté pensa.
sols annich del treballar,
m' agrada un duro guanyar,
y odio al que en diversions llensa
diners, dignitat y tot.
Pero si be aixó no aprobo,
durament també reprobo
que treballi qui no pot
Vosté es vell, ja te molts anys
ha treballat molt.

Toc. Oh. si.

Pen Donchs deixim treballá á mi
y no's dongui tants afanys,
que per xò no tinch de ser
al any ni mes rich ni pobre,

Vosté ha treballat de sobra
y descansar li convé
Descansi donchs, y à mi a mi
deixim qu'ab ell me baralli,
Vosté menji begui y calli,
yo la massa y garlopi.
Vingan gubias y à tallar
tota fusta que's presenti:
soch fill seu y fà que senti
amor à mi al treballar
Joc Jo no podré may pagarte
l' sacrifici que fas
Pa No vuy que m' ho paguen pas.
Jo. Deixam al menys ajudarte
poch ó molt, que encarque vell

serveixo per poguè eitarme
al cap del banch, y guanyarme
si no puch: ¡vatuanell!
vuyt ò deu rals seran cuatre,
y tot ajuda à passà
que 'l teu pare, Pau, no està
en 'l cas de deixás batre.
Si fossis rich, no hi ha perill
que treballés... pero are...
Pau Quant com vosté 's troba un pare
correspont treballà al fill.
que 'l ferlo viure aqui casa
và ser fet per quet intent
No vuy que digui la gent
Com no ignora que aixó passa,

que 'n Pau no sab son deber
quant no té res mes sagrat.
Joa. Axiçó no fora veritat
si algú no digués: no per cert.
Puig que tu has fet y estás fent
molt mes del que fer podias:
que al ampararme, sabias
que detrás del vell aquet
venia per se amparada
també una nevoda teva
que baix la custodia seva
tenia l' avi guardada,
desde que la sort avara
de los seus goigs y alegrias
la van deixar en pochs dias

òrfana de pare y mare.
Y 'l qui ha fet lo que dich jo
no mereix ser criticat.

Pa. El meu pare, es un ingrat
que per tot clava 'l fibló.

Joa. Pobre Pau! A tu la sort
t' ha sigut ben poch amiga;
si, permetem que t' ho diga,
puig que ho sent aixis mon cor.
De que t' ha servit pensar
y treballà ab tant fatich,
si quant tenia l' Enrich
que daba goig de mirar,
y podia treballant
ajudarte á arribá á port,

vol la teva negra sort
que caygui soldat y avant
per si axó sol no bastés
perque tinguessis prou pena,
tens la pobre Magdalena
fora del disgust que passà
al veure'l seu fill marchar,
ó bé perquè axis tenia
de suchseit, que'l millor dia
potser que us fassi plorar.
Y vinch jo perque à ni a l'obra
no hi falti ni un sol detall,
à acabar de plomá'l gall
menjantmne lo que no 't sobra.

Pa. Ben vingut siga. jà ho sab,

bon llit y la cara neta:
y perguanyà una pesseta
no 's donguí cap mal de cap.

Joan. Si aixís ho vols——.

Pau. Aixís mateix

Joan. ta resignació m' encanta.

Pau. tinch forsas, y res m' espanta
Deixím sol portà à mi 'l feix.
de las penas que contín
soch fà dos anys per estar
que com và à parar al mar
l' aigua royenca del riu
aixís ho duré à mon fat
terrible y cruel enemich
del que engrenollat estich

á ri els pichs del Montserrat
y allí lluytant noble y franch,
mas cadenas rompere,
y ri al vil estimbaré
á ri al fondo d' un barranch.

Escena 6ª
Dits y Un Carter.

=

Car Deu vos guard.
Joan Hola! que tal?
Car Carta, Pau! Psh! ja no pot veure,
repartint per pogué treure
una mica de jornal.
(prenent lo quarto de ri Pau)
viva! vajà, bona sort!

Joa Gracias, Ton, ab vida teva.

Pa. Aquesta lletra no es seva!
no hi ha dubte.. y ve del Nort.
No corris vil pensament,
ni in deixis tu, cor malvat.
Lluyten en tant fer combat
fins à si el ultim moment.

Joa Que tens, pau?

Pa. (No, no pot ser.)

Jo. No es del Enrich?

Pa. No, no es d'ell,
y in temo qui un nou flagell
porta 'l plech d'aquet paper.

Jo. Enta, sapiguem que hi hà.

Pa. tremolo jà avants d'obrirla

No se que m' temo

Joc. A llegirla
y siga 'l que vulga.

Pau. Ah!

Pau llegeix la carta per si y mentres va llegintla demostra 'l mal efecte que li fà y anegat ab llàgrimas diu ¡ah!

Joc. Valor, Pau. y esqueixa 'l vel
que encubreix ta desventura,
¿Acas l'Enrich?

Pa. Sepultura
li ha donat la sort cruel.

Joc. Deu de Deu! que estàs dihent ara!
Mes.. tinguém serenitat

t' hauràs potsé equivocat
hauràs llegit mal.

Pau — No, pare!

Ysa — llegeix y no't deixis batre
pe'l dolor; fes com faig.

(llegint)

Pau. Tafalla. dotse de Maig
mil vuy cents setanta quatre
Roblert. Pau. de sentiment
per la sort del meu amich,
vos faig saber que l'Enrich
tant bon company com valent
l' setse del mes passat
dia per cert molt hermos
volguè Deu que per ell fos

tant com bonich desgraciat. 45
Varen sortir tres companyias
á fer una descoberta
ab molta quietut y alerta
com s' acostuma molts dias
Anavam adelantant
sense veurer ningú en lloch,
quant de prompte romp un foch
lo mes horroros y gran
del enemich, qui emboscat
per fer presa s' esperaba
y al tenirla ab sanch saciaba
la sed del instint malvat
L' foch per moments crexia
naltres nabam retirant,

l' enemich sempre avansant
y alli fou quant bala impia
tocá sens dubte al Enrich,
puig que vaig veurer que queya.
Retirant 'l cor me deya
ves y salva 'l teu amich..
M' dessideixo y la sort
altre tant me deparaba
perque al moment que hi anava
desafiant la negre mort,
volguè Deu que jo també
paguès lo tribut de guerra
regant ab sanch la terra
sens poderlo salvar. No sé
després lo que vá passar,

quant vaig recobrà'l, sentits
sols veya aprop meu ferits
desitjant com jo curar.
y al preguntar per la sort
d'aquell que tant jo estimava
tothom, Pau, me contestava
que'l donaban ja per mort.

Pau llegeix los ultims versos de la carta ab la veu embargada pe'l sentiment. Joan ha estat escoltant ab lo cap baix.

Joa Pobret! Si es que hi hà un cel
ahont hi van à parà'l bons,
ell sens dubte ja hi descansa,

que com ell ni hi habia pochs.

Pau. Pobre Enrich! Pobre fill meu!
Prenda cara del meu cor!
Llágrimas, veniu als ulls
en inagotable doll,
qui estich plorant pèl meu fill
qui es pèl meu fill aquet plor.
Y per lo molt que valia
may ploraré per ell prou!

Joa. (fent esfors per dominarse)
Vaja, Pau, un pich de calma,
y tinguém resignació.
reflexionem que som homes.

Pau. Y 'ls homes no tenen cor?

Joa. L' tenen, mes se 'l dominan

com ara 'l domino jo

Pau. Pare, vosté es diferent!.

Jo. ¿Que soch diferent? jo 't toch!

Potser si qu' ara tu pensas

que yo no estimaba al noy!.

¿Que no era la sanch meva?

¿que no portaba l meu nom

¿que no sabs que son los avis

dos vegadas pares?

Pau. Oh!

perdonim, pare, perdonim:

No se lo que 'm dich tampoch.

Joa. Considera que las donas

no poden tardar, y aixó

no han d' ignorar per ara.

Pau Si, la mare sobre tot.
que ignori que'l nostre Enrich
tingué un fi tant desastrós,
puig com está tant malalta
li causaria la mort.

Joa Donchs tenim de procurar
per la mateixa rahó
que no traslluheixi res,
per lo tant conformació
y dissimulém per ara
per mes que us costi à tots dos.
¿Que hi farém? Si per desgracia
no som pas nosaltres sols
qui en las lluytas fratricidas
perden'ls fills del seu cor.

y·l nostre a mort ab tanta honra
que be podrem dir per tot:
No ha mort per cap causa
injusta
no ha mort per vil ni traidor
que ha mort per la llibertat
y·l govern de la Nació.

Pa Llibertat, que cara costas.
que'n costas de sang y plors!
y quants perque fructifiquis
hem d'anar coberts de dolor

Jo M'estranya t mostris avaro
de sanch y de abnegació,
quant tu mateix no fa gaire
al entrà aqui la facciò,

t' varei llensà al carrè
y t' vas batre ab tant valor
que, à no anar jo al costat teu
ab sanch freda y reflexió
per ferte veure 'l perill,
t' haurian cent voltas mor.
Y l' Enrich, n' estich segú
s' haurà batut com à bó
Y es clar, si 'n venim de rassa!
si à mi vos semblen en tot.
En lo meu temps jo vaias ser
un lliberal dels mes forts,
y sentint l' himne de Riego
ja tenia l' arma al coll.

Jo m' he batut mil vegadas
sens cap classe d' ambició,
en 'l camp, en la montanya
y en barricadas y tot.

Pau. Vosté pertaneix á un' época
en que 'ls patricis mes bons
tot ho arreglaban á tiros.
lo mateix casi he vist jo.
Pero ell com jove tenia
mes modernas opinions
Ell detestaba las guerras
y desitjaba tant sols
per anar cap al progrés
y fe 'l be de las nacions,
la propaganda pacifica

y la sana persuació.
y tinguè d' anà à soldat,
no perquè no volguès sa sort,
si no per en Rius, l'infame,
que abs sas vils maquinacions
va lliurà al que li tocaba
y l'Enrich posà en son lloch
Pero Deu te guardi Rius
de que en alguna ocasió
caiguis à las mevas mans,
que't promet'l meu furor
que pagaràs ab usura
'l mal que'ns has fet à tots.

=

Escena 7ª

Dits y l' Sr. Riu.

—

Riu. Que Deu los guard.
Pau Ell aquí!
Reb de ta infamia la paga!

(Al veurer al Sr Riu agafa una eyna de sobre 'l banch y s tira á n'ell per ferirlo y Joan s' interposa)

Joa Com s entent? ¿que vols fer, plaga?
primé 'm matarás á mi.

(Pausa)

¡Y voltè que vé á buscar

aquí hont ningú l' esperaba?

Rim. Senyor Joan, já suposaba
que no l's habia de dar
cap goig la meva presencia,
mes suspitar no podia
que 'l seu odi arribaria
à tentar à ma existencia.

Joan. Donchs sapiga senyor Rim
encare que l' hi renyat,
que, per obrar com ha obrat
te 'l meu fill sobrats motius

Pau De quina manera vol
que 'n questa casa 'l tractém
quant per vosté tots estém
ab l' cor roblert de dol.'

Per vint-y dos anys ja ha fet
que 'l meu Enrich estimat
vá tenir d' aná á soldat:
y hem sapigut que 'l pobret,
esclau de la negra sort
en la despiadada guerra,
ha regat ab sanch la terra
rendint tribut á la mort.
Aqui té, donchs, senyó Nius
com perque ara á sa presencia
si per perdre la prudencia
he tingut sobrats motius.
Niu Aquexa desgracia, jo
la deploro, no podeu creure,
mes tambe 'ls haig de fé veure

la seva preocupació
Ademés de que'l meu pare
m' và deixá acomodat,
vareig volguè se advocat
y un bon advocat soch ara.
Aquesta era ma ambició,
y puig la vaig consegui,
natural era exercí
tant ilustre professió.
Y mes que per l' interés,
per la gloria que adquireixo,
á si als meus clients serveixo
I si una vegada he prés
d' una causa la defensa
que á voté ha perjudicat,

no es culpa del advocat;
es del litigant que pensa
valerse del seu sabe
y la causa l' hi confia:
l' que fà la picardia
l' responsable ha de ser.
Aquí tenen la rahó
que 'm satisfà haberla dada,
y prova qu' es infundada
la causa de sa aversió.

Joa (Que và obrà molt santament
'ns farà dir, derrotats,
ab aquets homes lletrats
un sempre hi surt malament.

Pau Acabém. Qué vé à buscà?

(mal numerat)

Diga, en que 'l podem servi?

Rin. Doncas bé, jo vinch aquí
una cosa à demanà:
y asseguro per ma fé,
puig per mi es tant anhelada,
que si la veig alcansada,
l' home mes ditxós seré

Pau. (Molt estranyat)
Que fassi à vosté ditxós
no serà pas cosa meva.

Rin. No, pero es à casa seva
y 'n disposan vostés dos.

Pau (Nosaltres dos? que serà?

Joc. Que se jo, tampoch atino.

Pau Ah! ja hi caich, ja ho endevino.
y m voldria equivocà.

Escena 8ª
Dits Magdalena y María.

—

Mar. Veu com l' hi he dit que si fes
un esfors hi arribaria?
Mag. Ay! gracias á Deu, María;
no podia dà un pas més.
Ro (Ella!)
Mar. (Ell aquí, verge santa!)
Pau Ah! vina y seu Magdalena,
que 'm dona ton fatich pena
y ta palides m' espanta.

Mag. Ay espós, aquet fatich
es precursor de la mort,
y in diu ben cla pe'l dolor
que aprop de la tumba estich.
ta tendre solicitut
y de la ciencia la má
no'm poden reabilitá
ma quebrantada salud.

Pau. Bah, no desconfihis, dona.

Joa. Qui te vida te esperanza,
y 'l que té fe tot ho alcanza.
qui sab si't posarás bona.

Mag. Es en vá que m'animeu:
á missa he volgut anar,
y per poguer aqui tornar

lo que he patit no saben.
y ara 'm trobo tant rendida,
y 'm sento tant malament,
que voldria anà un moment
à descansàr.

Mar. Dessegnida
si vol la acompanyaré
perque jà està fet l' llit.

Mag. Doncas anèm tot seguit;
potsè allí descansaré

(Maria l'ajuda à aixecar)

(y al anar-sen repara ab Lluis)

Que veig! Aquest home aquí?
Vostè, Lluis à casa nostre?

Lluis. Magdalena, aixó demostra

que no 'm tinch d' avergonyi
d' obrà ab vostei malament,
puig de no ser jo 'l culpat
que siga l' seu noy soldat
no he demostrat clarament.

Pau. Es cert: convensut estich
de que sense cap rahó
hem pensat mal del senyó.

Mag. Y à propòsit, senyó Enrich,
ara quant aquí hèm vingut,
al cap de vall del carrer
hem trobat à n' el carter
y ha dit que carta hi hagut.
Qu' diu 'l fill del meu cor?

Man. Està bò?

(Pau dos fan la pregunta ab molt interés Pau titubeja y son pare li dona una mirada d'animació)

Pau Per ara si.

Mag. (ab alegria)

Gracias, Deu meu!

Pau (Qui haig de di
per no apressurá sa mort.)

(Maria s'alegra y de prompte com si s'avergonyis son cor torna á pensa trista)

Mar (Pobre Enrich!)

Mag fill estimat!
Quant s'acabará la guerra
per poguer torná á ta terra

y tenirte al meu costat.

Pau Magdalena, ab Deu confia

qu'ell sempre á'ls als bons ampara.

Mag ¿Si no hi confiés jo ara

pobre de mi, ahont seria?

Mar. No vá á descansá?

Mag. Anem, si.

Agraheixo ton anhel.

Mar (Aquest home, Deu del cel,

á que haurá vingut aquí?)

(sen van)

Escena 9a

Pau, Joan, Rius.

=

Pau Estém sols, parli, que ja

ma curiositat desperta

Joa. (Per si acas estém alerta

per lo que pugui troná)

Rin. Corrent. Donchs aquesta cosa

que ditxos dich que 'm faria,

es la ma de la Maria

per poguerla fer ma esposa.

Pau (Ha sigut lo que 'm pensaba.)

Joa (Per ell sense'l noy estém

y encara vol que li dém

la noya. Aixó 'ns faltaba.)

Rin Jo ni estich enamorat

y ab carinyo y posició

be 'm puch comprometre jó

á fer sa felicitat.

Si es que ho voleu decidir
consultant d'ella 'l pare,
conformes: jo tornaré
aquesta tarde á venir
Pau La Maria es ma neboda,
y es lo seu avi mon ~~ma~~ pare.
y es l'únich que té dret ara
á tractar la seva boda
Joa. Y jo tant sols li puch di
qu' ella ja ha dat 'l seu cor
al jove que li té amor,
y aquest jove es son cusí.
Bin. Es dir. l'Enrich.
Joa Si senyó.
L' meu nét y fill de'n Pau.

y com es amor que 'm plau
oposarme no puch jo.

Ri. Pero ab mi, advertil, dech
que serà rica y ditxosa.

Joc Serà rica sent sa esposa
pero ditxosa no ho crech.
puig per mes que siga rich,
vostè no conseguiria
que arribès may la Maria
à olvidar al bon Enrich.

Ri. Pero bè, vostè, ¿que espera
si es veritat de que ell es mort?

Joc Qui ella per sa mala sort
plorant segueixi soltera.
La conech y estich segu

que farà lo que li dich
perque no sent de l'Enrich
no serà may de ningú
Rin. Donchs si tè seguritat
per creure lo qui ara diu,
jo també tinch un motiu
per dir que và equivocat.
Y 'ls suplico pe'l seu be
que 's posin à la rahó,
qui es just per dirme que no
consultà ab ella primè.
Jo. Lo que li acabo de di
¿no l'ha deixat convensut?
Ri. ¡No!
Joa. Donchs si qui es testarut!

Ri. Que vol si jo soch aixi?
Pa. M'estranya molt en vosté
tanta insistencia y porfia.
Ri. Es que val molt la Maria
y l'estimo, ab bona fè.
Y-l's haig de participar
que lo que ara estant negantme,
potser vingan suplicantme
perque ho vulga jo aceptar.
Joa. No l'entench.
Ri. Be prou m'explico.
Joa. Y tu fill meu, l'has entés?
Pa. Pare, no l'entench de res.
Joa. Que parli mes clà suplico..
si acás vol que l'entenguém.

Ri. Per mi inconvenient no hi ha
parlaré doncas mes clà
y aixís prompte acabarém.
Sapigan — si estich segu
que aquesta noya que'm negan
si á mi no me la entregan
no es ja digna de ningu
Sento molt tenirlo que dir
qu'está en camí de ser mare.
Joc. Ira de Deu!
Pau. Que diu ara?
Ri. Lo que acaban de sentir
Joc. Deshonrada la Maria!
Pau. La Maria deshonrada!
Joc. Aixó es que l'han calumniada!

Pau. Es això una felonia!
Es mentida!
Joa. No pot se
que l'angel de casa nostre
aixi'ns fassi abaixà'l vostre.
L' han enganyat à vostè
Ri. No donguin vienda al furor,
que d'aquet modo cridant
l' mal no remediaran.
Pau. Vostè es un calumniador!
Ri. Calumniador à mi à mi?
Donchs acabi la querella,
póden preguntarho à ella.
Joa. L' hi preguntarem, si, si!
Maria, surt al moment.

Pau Maria sent al intent.

Joa. Jesus! ofensa tant gran
á n'ella, angel ignocent?

Pa. Ja á voste aqui desseguida
per obrar ab tanta mengua,
ó jo li arrenco la llengua
ó voste á n'á mi la vida!

Escena última.

Dits. Maria.

Ma Que 'm cridan?

Joa Si: cuita, ves!

(Joan l'agafa per una ma Pau
per l'altre)

Pau. Y contesta tot seguit
Aquest home s' atrevit
à di ab llengua viperina
que la puresa y virtut
que son de totas las noyas
las mes estimadas joyas
pe 'l nostre mal tu has perdut.
Contesta.

Jo. Si, y desmenteix
à ni el que t fà tal agravi
dessseguida.

Ma (cayent agenollada)
Ay oncle! ay avi!

Jos. ¿Perque aixi s' avergonyeix?

Pau. Ah! quant tu no has contestat

alsant molt altiu lo rostre,
es que per desgracia nostre
aquest home ha dit vritat!.

Mar Si, pero soch ignocenta!

Joa Ignocenta, desgraciada!

Pau Y com la qui es tant malvada
disculparse encara intenta?

Joa Y per ella tant anhel!

(plorant)

Mar (Aixecantse ab molta altivés)

Ignocenta! Ho puch jurar
pe'ls que la vida m'van dar
y m'escoltan desde'l cel.

Pau Donchs no 's compren.

Mar. Un dia,

y en hora, ay! molt desditxada
vareig ser sacrificada
per un home ab passió impia.

Joa. Pero com pot ser aixó?

Mar. No preguntin ja res mes,
a qui culpable no es!

Pa. Y qui es 'l culpable?

Ri. Jo!

Joa. Ah! conque es vosté 'l malvat
que nostre odi aixi provoca?

Pa. tota sa sanch será poca
per rentá 'l nom qu'li ha tacat.

Pau y Joan agafan dos cynas
y s'abalansan cegos de
rabia contra 'l Senyó Ric
Maria 'l deté escardantlo

(rapit)

Pau. No hi hagi per ell clemencia!

Joe. Si, mori sens compassió.

Mar. Per Deu, tingan reflexió
y recobrin la prudencia!

Pau. (rabia)
Apartat tu!

Joan. (id.)
Deixa fer!

Mar. (valenta y ab cert que sent de l'anima)
Si aquí li arrencan la vida
com serà restituida
ma honra? No, no potser!

Joan y Pau. Maria!

Mar. que li han de fer jà
ara à ni aquet miserable?
L' mal pot ser remediable
dantli jo la meva mà.

Pau y Joan quedan assombrats ab las cynaràs la me per la revolució de Maria. L' senyo Nuns queda assombrat pero ab molta satisfaccio!

Fmt.

Drama en tres actes
y en vers original
de

CONFLICTE INEVITABLE.

C. y A. Fargas.

Acte segon.

CONFLICTE INEVITABLE.

Acte segon.

1884.

Acte segon.

La mateixa decoració; pero ab las eynas recullidas y 'l banch arrimat á la paret

Escena 1ª

Maria assentada Pau aprop d'ella.

Ma Oncle, no hi ha altre remey
y es precis conformarse

Pau No hi ha altre remey, conforme,
mes també es cosa provada,

qui es molt mes dolent que'l mal
el remey moltas vegadas.
Y are jo no veig que no serà:
que no es just per una falta
que al últim tú no has comés
t' fassis mes desgraciada.
Y si s' atreveix algú
com pot ser, dirt ho à la cara,
no abaixis 'ls ulls à terra;
miral fit y fit y parla,
com ho fa tothom qui té
la conciencia inmaculada.
Mar No es possible torna atrás.
vareig donar ma paraula
y dech cumplirla, puig l'honra

de la familia ni ho mana
si 'l mon pensés com vosté,
no seria ma desgracia
tant gran com are la miro,
y ditxosa fora encara,
Pero pensa molt distint
y 'l que diria m' espanta,
si 'm presentés devant d'ell
seguint soltera y sent mare.
Per lo tant, oncle, no puch
deixar de sacrificarme.
Del seu dir no fora jo
sola la perjudicada,
y no ho faig sols per vostés
pe 'l que porto en mas entranyas.

Pau Pero tú no reflexionas
y es clar, perque ets jove encare,
l' sacrifici que fas!
Considera que casarte
ab un home sense amor,
y es mes, estimantne un altre,
deu esse un viure molt trist,
una vida insoportable.
No bastarà qu' ell rich siga
y 't vesteixi ab ricas galas,
puig vivint en un martiri
no tindràs gust de portarlas.
No bastarà que 't serveixin
ab taula molt ben parada,
perque trobaràs dolentas

las mes sabrosas viandas.
perqué casarte ab en Rius
sols per pó del di dels altres,
sent la victima ignocenta
serás la perjudicada
y éll 'l vil, 'l criminal,
obté lo que desitjaba
logrant ab ta blanca má
l' premi de tanta infamia

Man. Vostè d' estimarme molt
mil provas me té donadas
y ara ab aquestos consells
un altre me 'n dona encare.
pero es inútil quant diu
que estich á tot resignada.

L' que mes mi apura à mi,
l' que mi apura y espanta
es que quant torni l' Enrich
y 'm trobi ab en Rius casada,
potser tinguèm de plorar
un altre mes gran desgracia!

Escena 2ª

Dits Joan.

=

Joa No tingas por, no, Maria,
jo t' asseguro desd' are
que ja 't pots casa ab en Rius
sens passá per l' Enrich ànsia
porque 's probable que 'l pobre

nò'l vejeu entre nosaltres.

Mar. Valgam Deu! què, lo que diu?

Joa. L' que sens.

Pau. Maria.. no li deu ànsia

Joa. No vull ocultarli res
vull dirli la cosa clara.
Marieta, jà fà dos mesos
que varem rebre una carta,
d' un company del pobre Enrich
en la cual nos explicaba
que'l varen deixà ferit
y que per mort lo donaban.
per enterarsen millor
hem escrit jà varias cartas,
y'l silenci per resposta

diu qui es certa la desgracia

Ma Mort! Mort! Enrich estimat,
axó tant sols me faltaba!

Joa Conformació sobre tot.
La noticia te l'he dada
per la sencilla rahó
que feya mes gran encare
lo sacrifici que fas,
l' amor que li professabas.

Ma Enrich, Enrich del meu cor!
ánima de la meva ánima!

Joa (indicantli que calli)
Per Deu!

Ma oh! deixeume plorar
per l'home que tant aymaba.

¿qué menos li han de permetre
en aquesta desgraciada?

plora recolsant lo cap
sobre la taula y tapantse
ab'l mocador.

Jo. Be, donchs; plora tant com vulguis
dona á ni el plor vinda llarga,
perque ja sabem que son
molt justas las tevas llàgrimas.
Mes serenat que convé
qu' estigas tranquilisada,
que has de se esposa de'n Pims
aquesta mateixa tarde.

Pau (que ha estat separat,
y aixis serà jà ditxosa?

Joa. Serà al menos respectada,
jò temo molt à la crítica:
aqueix reptil miserable
que allí hont ell clava'l fibló
deixa la senyal marcada.

Pau Aquets escrúpuls son fills
de preocupacions tan rancias,
que jà per bé de tothom
no tenen cap importancià

Joa. No importa, vull evitar
si la noya avuy se casa
que 'n tinguém d'avergonyir
d'una falta.

Mar. (aixecantse molt serena)

¡Avi, no es falta!

Si acás la falta será
del home que và robarme
la honra junt ab la ditxa:
l' qui ha d' abaixar la cara
quant devant d'algú 's presenti.
que com jo no soch culpable
no m' avergonyeix cap crim,
no m' avergonyeix cap falta
l' únich que m' avergonyeix
es inspirar tanta llàstima
y per lo demés jo penso
valgui tant com valen d'altres
que las ampari la sort.
Jo seré mes desgraciàda
però menos digna, no!

Pau Diu be: perque acriminarla
per un mal que no ha comés?
Joa. Donchs retiro la paraula.
si al mon poguessem fé entendre
qui es l' ignocent y 'l culpable
no dubto que fallaria
ab justicia recta y franca.
pero tal com son las cosas,
se sab molt pocas vegadas
y 's jutja per lo que 's veu
y paga sempre qui paga.

Escena 3.ª

Dits Sr. Ruis.

Ruis. Donan permis?

Pau Endevant

Ri Com seguèixen?

Pau Be y vostè?

Ri tal cual. y tu?

(à Maria)

Ma. Be, també

Ri. (estranyat de la fredó que 'l rebu)

De mal temple veig qu'estan

Jo. no ho cregui.

(volent dissimular)

Ri Pot ser la tia?..

Jo. Es vritat, es aixó, just,

estém ab un viu disgust

per la seva malaltía.

Jo temo que pe'l seu mal

i ha fet impotent la ciencia.

Rin. Es mal de molta paciencia
segons dictamen formal
del meu metje Villalon,
que à visitar va veni
la malalta antes d'ahi
ab nom meu. Cogegut, son
l'. coneixements que tè
en tota classe de malalts.
i desvetlla en bona fè.
y tant es certo'l que dich
que'l mon, agrahit, li ha dat
l' nom de celebritat

(Rin y Pen parlan baix)

Joa. D'aixó si que jo me'n rich,

Ara es cèlebre tothom:
som al sigle del progrès
y hasta aquell que no fa res
logra al fi crearse un nom.

Mar Sempre 'n tè una per dir.

Joa (alegrant-s...)

y un altre que 'n queda al pap.

Ma Jo diria..

Joa. Ja se sab

jo 'l mateix fins à morir
que'l que ha resistit metralla
pluja y fret.–

Mar Avi, per Deu!
que no veu que 'l cuento seu
lo sab de cor la quitxalla?

Si tothom te à la memoria...

Jo. (Fa temps que no puch trobar
ningù que vulga escoltar
l' fet mes gran de la historia)

Oriu y Pau fins ara
han estat parlant baix
sens atendre à Joan

Ori. Endemés, Pau, ressentit
estich, perque no es del cas,
sent axis que ab sagrat llas
dins de poch estaré unit
ab ella, que rehusat
haguèu, fentme mal
l' apoyo material

que hos he ofert. Saben sobrat
que una volta dat 'l si
passará al domini seu
tot lo patrimoni meu.

Pau tot aixó li haig d'agrahí
Mes vosté sab sens jó dirli
que en 'l mon sempre debem
pensá y mirá 'l que fem
puig si es vell que sens motiu
'ns critican sens pietat,
es just que dant ocasió
crexi la murmuració.
y per tal casualitat
avuy ó demá 's vegés
que vosté á mi m protejiá,

diriau que à la Maria
l' hi hem dada per l' interés
Rim. Si haguessem de fer cabal
de tot lo que diu la gent..
veig que pequéu d' ignocent
respecte á aquest punt. total
un que diu sens to ni solta
paraulas tant sense fruyt
que solsament un cap vuyt
las recull. y luego volta
l' vehinat y altres carrers
per veure si pot trobar
algú á qui poguer contar
lo que sab y encara mes.
improvisa desseguida

quant li dicta 'l pensament
y tenim ab un moment
inventada la mentida.
L' primé diu al segon
cuidado dir re à ningú
l' segon diu al ters tú
sobre tot oh! es cla! tots son
callats com mes no's pot serho.
pero no ha passat mi hora
que si hi hà algú que ho ignora,
es que no ha volgut saberho.
passan diàs, passan anys
que và creixent mes à més,
y alguns coneixen després
que son victimas de engañys,

La mentida s' vá fonent
já s' ha fos, já s' ha acabat
y al fi ha sigut tot plegat
paraulas que s'en du 'l vent.

Pau — Veig no li falta rahó,
ha dit una gran sentencia
pero la meva conciencia
m' ho dicta aixís, ab aixó
no'n parlem mes si es servit
y dispensi si l'hi ofes!

Rin — Dispensat: no'n parlem mes.

Pau — Per aixó li quedo agrahit

Rin — Senyó Joan, ab sa llicencia,
jo l' venia ara á buscar
perque 'm vingá á acompanyar

à fer certa diligencia
que per la boda fa falta.

Ima. Donchs á arreglarme aniré
l' gech mes bo 'm posaré
y 'l sombrero de copa alta.
Esperi un xich.

(sen vá)

Pau. També jo
vaig á veure si ma esposa
necessita alguna cosa.

Rin Vagi, lo primé es aixó.

Escena 4ª

Maria, Rin.

Rin Puig qui estem María á solas,

vols escoltarme un moment?
perque á terra 'ls ulls abaixas?
no veus qu'estas aprop meu?
Ja se jo que soch la causa
del dolor que 't aflligeix.
pero es hora que 'm perdonis
l' mal que 't vaig poguè fer,
puig que 'm disculpa l'amor
que 't tinch Maria, fa temps
Acabi donchs aquet plò
que banya lo vostre teu,
que 'l veure 'ls teus ulls hermosa
destilant gotas de fel
sento com un dard traspassa
la fibras de lo cor meu...

Mar. Deixa que'ls meus ulls destilin
aquestas gotas de fel,
deixa que à solas sufreixi
la pena que m'afligeix
aquet dolor que per desgracia
ha fet niu en lo cor meu,
sens temir, Riun Esperansa
de poguer trobar remey.

Riu Mes no veus que ta existencia
forma part de lo meu ser?
com vols que si tu sufreixas
no sufreixi jo també
com vols que'l meu goig senti
si pateix y plora'l teu?
No, Maria; no es possible.

no està en mi 'l poguerho fer
Doni d' amor una mirada
que omplí de goig lo cor meu
y serà bàlsam que cura
dolors que causa 'l desdeny.
Mar. No m' es possible donarli
lo que m' demana vostè,
Jo no puch estimà al home
que en aquells critichs moments
que sols ell salvam podia
fou mi enemich mes cruèl.
Pero ab tot un cop casada
jo li juro que sabrè
cumplí ab ls deber d' esposa.
y... no m' exigeixi mes.

Rin. No m' estranya qu' axís parli
perque à las donas conech
Ya plà procuraré aplacar
aquesta aversió que m tens
Anirant passant los diás
vindrà un mes y un altre mes
si l' tracte engendra'l cariño
m estimarás sens remey.

Mar No esperi may que l' estimi
ni ab halagos ni presents
entre vosté y la Maria
existeix un gran torrent
ahont alsarse hi veig l' imatje
del que tenia 'l cor meu
Del Enrich aqui estimaba

ab amor tan pur é immens
com gran es, Riu, el despreci
que m' inspirarà vostè.
quant pensi ab 'l medi infame
de que 's và valé per ferm
la dona mes desgraciada
que hi hà potse ni l'univers.

Riu — no 't creya tant rencorosa.
Mes suposat que consenti
ja siga per lo que siga
donarme 'l nom de muller,
un cop casada ab mi sigas
faré fent us del meu dret
que l' Enrich per forsa olvidis

Si de bon grat no ho vols fer.

Ma A n'al cor, Rius, no se'l mana

Ri No se'l mana? lerai cert.

pero sabs que se l' obliga

M. Això no ho farà vorte:

no ho espero.

Ri que no dius?

qui m privarà d'aquet dret.

Joan s'ha percutat
junts un pich cantant etc.

Escena 5.ª

Dits, Joan

-

Joa Jo; que no permeteré

que ara ni jà may tampoch

fatti d'hun ni molt ni poch
à la Maria.

Riu. I tindré de consentir
que ab ratlló
Joa. vesten noya.
Ma. ¡Avui, per Deu!
Joa. per fer respectà 'l be teu
basto y sobro encara yo
(Maria sen vá)

Escena 6ª

Ruis y Joan

-

Riu. tinguém un pich de prudencia

qui ab l'avi es segur guanyar.)

Joa. fassi'l favor d'escoltar
que vaig á parlá ab conciencia

Nui Endevant, pocas paraulas.

Joa. tinga calma y reflecsió,
que lo que li haig de dir jo
es joch de molt pocas taulas
Fá vint anys morí ma filla
y á ni al llit pe'l mal postrada
vá demanar que amparada
sigués per mi sa pubilla
Jo l'hi vaig prometre aixís
ab tota la fé del cor,
sense pensar que un traidor
pogués ferméla infelis.

quant la facció va entra á Vich
y 'ls lliberals defensaban
pam á pam y ab sang regaban
li carrers ab gran fatich,
per cega passió arrastrat
'ns và robar un traidor
d' aquesta casa l' honor,
¿sab qui es aquet malvat?

Ri. ¡Quin com jo obcecat comet
una falta, y la repara
no 's deu tirarseli en cara
Y per çò pe'l mal qu' he fet
faré contar á tothom
que en mi no hi ha felonia
que avuy hònraré á Marta

dantli á n'el altá 'l meu nom.

Joe. L'honrará? Aixó dir gosa?
Dantli lo que l'hi ha robat!
Ella que necessitat
tenia de ser sa esposa?
Que li donará 'l nom seu!
Vosté l'haguès respectada,
qu'ella seguiria honrada
com avans portant 'l meu.
Tots tenim honra de sobras
y de sanch molta llimpiesa,
pero per mi la noblesa
sols está en las bonas obras.
Tot aixó al dirli ha sigut

que si val molt 'l nom seu
no li cambio ab 'l meu.
Ri: Ofendrel jo no he volgut..
Ya Que à Juchana, viva neu!
aixó l'hi puch ben provà...
Ri. (Vamos jà podré lograr
perquet cantó fermel meu.)
Jo. Ja veurà, li contaré
perque se 'n fassi una ideya
Ri. Com vulgui. (No en và preveya
que acqui 'l duria bè.)
Joc Per la guerra dels set anys
jò m trobaba jove y fort
y 'm vaig allistar pel Nort

ab deu ó dotse companys:
'm vam destinà allí
al exercit d'espartero,
per batrers com sabem ferho
-ls lliberals, veliaquí.
Un dia al toch de diana
diuhen soldados perilla
de Bilbao la heroica villa
y nuestro auxilio demana.
Y equipats molt malament
perque tot escassejaba
vam marxà cap hont faltava
per lluhirse bona gent.
Corria mes que cap llamp,
y artillat de tal manera

vam troba 'l pont de Luchana
que casi 'ns donaba gana
de tornarnos endarrera.
Pero Espartero, ca, ves.
retrocedir no pensaba,
y encar que malalt estaba
volia avansà y ves mes
L'enemich ferm y constant
defensant sas posicions,
nosaltres sens municions
y sens dà un pas endevant
Y la neu com blanch llensol
tot lo paissatje cubria
y un dia tras altre dia
passaban sens veure'l sol.

Mals estabam, una nit
era la nit de nadal,
del llit saltà'l general
y'ns avençà tot seguit
dihentnos Bilbao nos espera,
hicos, sea nuestra nuestra suerte
salvarla, ò hallar la muerte
y agafant una bandera
pegà ab l'espuela al caball
que mes que caball, semblava
centella que's despenyaba
del cim del mon cap avall.
Y entre mitj de foch y crits
y l'fum tapant tot l'espay
trepitjant morts, sentint l'ay

dels infelissos ferits
corria mes que cap llamps
y tothom detras hi anaba
y ningú en morí pensaba
l's fusells feyan pim pam.
las canonadas bom! bom!
tas cornetas tre te ti
dolls de sanch perquí y perllí
y endavant, cridant tothom
sels pensà ab'ls que morian
y l's liberals bilbainos
que sitiats per tants carlins
ressistir mes no podian,
van veure aquella mañana
la bandera liberal

vencedora y sin rival

en el puente de Luchana.

Rin. Bravo! Be, senyor Joan

Jo. No hi sobra ni un punt ni coma

Rin L' felicito.. y no es broma,

es dels pochs héroes que hi han

Jo. Gracias.

Rin I podia Espanya

haberlo recompensat

per haber també ajudat

a realissà tal hassanya.

Pero es preciz que pensem,

ab l' assunto que li he dit.

Jo Te rahò, anem tot seguit.

Ri. Suposo qu'amichs quedém?

Joa. Ja sab que soch campechano
(dantli la ma)
portii vostè com à bò.
y conti ab la protecció
de un valiente sob veterano.

(Senyforo dula y surte des-
pues per la porta esquerra
Maria y Pau acompanyen
à Magdalena agafada dels
brassos y l'assentan à una
cadira.)

Escena 7ª
Magdalena Maria y Pau.

Pau Magdalena aquí sentada

estaras millo que al llit
perque 'l llit no convé sempre
no so jo tot sol que t ho dich.

Mc Y aqui estará mes distreta
que no ficada allá dins

May. Com sí vosaltres vos sembli

Pa. Maria, porta 'l coixi
y pòsal á la cadira.

(Entra á buscal á la porta esquerra.)

Bueno - col-local. - aixis
y estará ab comoditat.

(l'han assentat en un cadira de brassos y a n'el respaldo li posan un coixi perque reclini 'l cap.)

May Ah quan vos tinch d' agrahi.
tant sols pel cuidado vostre
penso que m' vaig sostenint
pero com avuy tu 't casas,
jo també segura estich
que quedaré perdent molt:
puig per mes que 's vulga dir
per cuida un malalt no hi ha
com las donas -- ay de mi!
quant penso en la estimació
que 't tenia 'l meu Enrich,
y que 'l meu somni daurat
era 'l poguervos unir
ab 'l dols llas de la boda,
m' entristeixo mes y tinch

l' cruel presentiment
de que quant torni à venir
y trobi que t' has casat
tindrèm un trastorn aquí.
Pa No ho creguis, dona,
Mar Al contrari.
tia: jò crech que l' Enrich
ab l temps qu' es à la guerra
no's recorda jà de mi.
Pa Es probable que 'ls soldats
son tots pe'l mateix estil:
tantas veo tantas quiero.
May Doncas ell no serà aixís
y l' hi estàs fent un agravi
perque conech l' meu fill.

La mala obra que li fan.

(ab Maria)

tu l' hi vols atribuhi.

Pe La mala obra! Magdalena

aixó tampoch ho pots di

L' nostre noy y Maria

s' estimaban com cusins.

pero amor de l' infantesa

que l' temps avant estinguint.

no es aixó veritat, Marieta?

Mar. Veritat, oncle.

(fingint ab molta pena)

Pau Y sent aixi,

era prudent que la noya

esperant á son cosi,

que potsé no pensa ab ella
desprecies un bon partit?

Mag. Tu pas estar obcecat,
¿que no pensa ab ella has dit?
ningú sab com una mare
llegí als ulls al cor de son fill.
Jo conech tant al meu noy
que desd'ara ja hos puch di
sens temor d'equivocarme,
que, igual que si fos aquí
se recorda de la María.
y que no té mes desitj
que'l de torná á casa seva
omplint de goig 'l seu pit,
abrassant als pobres pares,

y poguerte á tú cumpli
lo que mes de tres vegadas
mes de cuatre y mes de cinch
t' haurá promés, qu' es casarse
y se al teu costat felís.

Ma. ¡Ah!

Pa. (Quan sápiga que 'l noy
ha tingut un fi tant trist,
que será d' ella? Deu meu!)

Magdalena observa 'l mal afecte que han fet á n' ella las paraulas.

Mag. Ay! ay! qu' es aixó? Vos tinch
de fe sabé que hi observat

que quant parlém del enrich
os posen tristos y al avi
que es de genit aixerit,
fins li he vist correr llàgrimas
per mes qui ha volgut fingir.

Mar. Vosté es que s' ho ha afigurat,
tia: si no hi ha motius.

Pau. No si hi há pas cap, es cert
Es que aixó t' ho has presumit

May. No ho volguéu dissimular
que no ho lograréu en mi.
Quant del noy ara hem parlat
me si he volgut persuadir
puig un nuvol de tristesa
l' vostre vos ha enfosquit

Pau. Vamos, estàs preocupada!

Mag. Donchs jò dich que no ho estich.
perque passa alguna cosa
que veig que no'm volen dir.

Escena 8ª

Dits y Joan.

(Molt atrafegat.

Joa. Marieta. Pau. escolteu
vos tinch de participà
una noticia molt bona..
Haben de saber.. (Caram
qui es aquí la Magdalena
y convè dissimular..

Mari. Parti.

Pau — Quina noticia

es aquesta que m vol dar

Joa — Una noticia us he dit?

Donchs miren m' he equivocat,

Mar. — Que vostè ha entrat molt alegre

no ho pot pas dissimular.

Joa — Hi entrat alegre? al contrari

estich molt incomodat.

Ma — Incomodat? pero ab qui?

Jo. — Ab mi mateix,, ja veurà.

(pero jo també sò un simple

perque no dich la veritàt?

y qui es 'l que dissimula

una alegria tant gran.)

Donchs sapiguen que jò —

(No, que fora un disbarat)

Mes no, no sapigueu res,
y de mi no'n feu cap cas
qu'estich trist, estich alegre
estich content y enfadat.

Pa. Pero perquina raho?

Jo. No la vulguis saber pas.

(fent lo [illegible])

Pau Be, vajà, pare, sosseguis

Mag. Y espliquis ; qu'està passant?

Joa. Passa qu'ara'l senyò Rius
jo no se perque serà
no's vol casa aquesta tarde
com habiam disposat
si no aqueix mateix matí.

Are venim d'avisa
al rector als testimonis
als padrins y convidats

Ma. Y perque ha adelantat l'hora?

Jo. No l'hi he volgut preguntar.
perque... lo que té de ferse —
y tu, noy; que no vindràs?

Pau. Jo 'm quedo ab la nova esposa
'm tindran que dispensar.

Mag. Si poguès sortir de casa
hi aniriam tots dos.

Joa. Bah!
Que hi farèm? teni paciencia
Lo que tens de procurár
ès curarte, y d'alegria

anirèm á fé un brenà.
(pobreta! jo prou l'animo
mes no crech que 'n surti pas)
per vida del mon dolent!

(donant un cop de peu
á terra)

Ara m' estich recordant
que no hi avisat á 'n Pere
ni á la filla del gaspar.
Vajá, no habentli memoria
hi ha d'haber camas, se sab.

(al anarsen diu á Maria)

pero.. y tu que no t'arreglas?
Mira que vindrán aviat,
posa un xich la cara alegre:

si estás trista, que diantre?

(busca lo sombrero)

per terra

(Quant jo l' hi tirat per terra
hon dimontri haurà anat.)

Pa. Que ¿lo que busca

Joa. L' sombrero

Pa Pero home, si 'l porta al cap.

Joa. (Tocantse'l.)

Ay alabat siga Deu
Estich tant amohinat
que ja no se lo que 'm passa
ni lo que 'm dich ni 'l que 'm faig.

(sen va depressa foro
dreta)

Escena 9.
Dits menos Joan.

—

Pa (Pobre pare, en và procura
ocultantse l sentiment...—)
Ma Perqué haurà adelantat l'hora?
perque haurà sigut, perque?
Pa Marieta, te rahó l'avi:
quant una cosa ha de ser
ben mirat ja tant se val
que siga are com després,
Animat doncas y arreglat
no'ls fassis esperar mes
Mar. Oncle, si, hi vaig desseguida,

fel, espera no està bè
(ja tampoch à ma desgracia
l'hi queda cap mes remey.

(S'en vá per la porta esquerra)

Escena 10ª
Magdalena y Pau.

(Mirant à Maria)

Mag. Està trista y pensativa..
vaja per mes que volguéu
ferme creure que la noya
acepta aquet casament
ab molt gust, no ho creuré pas.

Pau Magdalena, jo 't diré.

no es estrany qu' estiga trista
pensarà qu' es 'l moment
que ha de passà à nou estat,
reflexionarà també
que us ha de deixà à nosaltres;
ara à ni à tu justament
que 't teniam tant delicada,
y quant necessitas mes
del seu cariñyo cuidados.
No son motius suficients
per tenirla à ni ella trista.
May. Es que no es d'ara: fà temps
que la veig aixis. Molt antes
de que en Ruis la demanés

já 'm llamaba l'atenció
sa tristesa, y 'l mateix
que t' escusar, s'escusaba
ab varias rahons també

Pau. No tracto de disculparla,
dich lo que 'm sembla no mes

Mag. Donchs ella té alguna cosa
que nosaltres no sabém
L'estimo com filla meva
y aixó preocupada 'm té,
oh! si no estiguès malalta
já sabria lo lo qu' es.

Pau. Calla, que si no m'enganyo
já comensa á venir gent.

=

Escena II

Dits y varis Convidats

-

Conv. Deu los guard.

Pau (donantlos la mà)

Molt ben vinguts
tindran qu'esperà un moment
Assentins si son servits:
ara la noya's vesteix
y'l nubi no pot tardà.

Con. Moltas gracias.

(A Magdalena)

¿Y vostè
và millor?

May Yo sempre igual.
no puch adelantar res
Diuhen qu'es mal de paciencia
Pa. Es lo que jo també crech.
Con. Donchs paciencia y esperar
si no queda mes remey.
y ara que tenen la sort
de casà la noya bé
podran buscar mil recursos
contant ab l'apoyo seu
perque'ls mals que son tant llarchs,
necessitan molts dinés
Pau. Y que's pensa que la boda
som nosaltres que fem?
S'equivoca: la Marieta

ha aceptat 'l casament
per sa propia voluntat,
perque creu que li convè
no li hem fet ni'l prò ni'l contra
l' hi hem dat tant sols los consells
qu'era molt just que l'hi dessim
sens cap classe d' interès.
y aixis que sigui casada
un fort abràs li daràn
y à casa del seu marit
que se'n vagi en nom de Deu
May anirè à molestarla
ni res l' hi demanarè
que ab lo fruyt del meu treball

à casa sempre viurém

Con — Ah! dispensi, senyor Pau.
Pero compendrá vosté
que no se 'l volia ofendre.

Pau — No, si tampoch ni he ofès.
es 'l cor 'l qui ha parlat.
(ab intenció)
per lo que podria ser

Con. — Y si es entre 'ls bons amichs
l'ajudarse tant admès,
¿ que cosa mes natural
que s' ajudin 'ls parents?
Per xò jo volia dir,
que ja que vostès han fet
tot lo que han pogut per ella,

seria molt just també
qu' ella ara al cambiá d' estat
de vostés se recordés.

Pau Nosaltres li hem dit tant sols,
lo que 'ns dictaba 'l deber
sense esperar recompensa
ni may exigírli res.

Mag Nosaltres en sent casada
que siga felis volém.
que qui es com ella tant bona
ser molt ditxosa mereix.

Cen també es vritat Magdalena
soch del pensar de vosté.

(Mirant pe 'l foro)

pero ja ve 'l senyó Rius

ab tot l'acompanyament.

Escena 12.

Dits Joan, l' Senyor Rius
y altres convidats.

Molts salutos etc.

—

Joan. Hola! jà son tots aqui.?
Donchs enllestim dessegüida.
y la noya, està vestida?

Pau No crech que tardi à surti.

Joan. (à Rius)
Ab'l permis de vosté
anirè à dins à avisarla

Riu. No voldria apressurarla

tampoch, desquintla fé

Pau Aqui sant.

Ive Doncas millor

Cullentim d' una vegada.

(Surt Maria vestida per anar
à casarse ab bona roba
pero ab senzillesa)

Escena 13.

Diti Maria.

-

Pau. (Pobreta! quant desgraciada!
La pena que te à n'al cor
en el vostre porta impresa)

Mag. ¡Marieta!

Ma. Tia!

(La Maria abrassa á sa tia y aquesta li diu ab veu baixa)

Mag. Te'n vas!
Mira per Deu lo que fas!
Mira que ja duus la tristesa
sens que ni ho puguis negá
ni que puguém disculparte
que per compte de casarte
t' vas á sacrificar.
¿Si no es la boda á gust teu
Maria, perque no ho dius?
Si no estimas á n'en Ruis
no t' hi casis, no per Deu.
Mar. De la paraula qui he dat

tia, no me n puch deidi;
no passi pena per mi

Mag. Perque no, si t' he estimat
com si fossis filla meva?

Mar (Ab transport de cariño)
Jo també com á una mare!

Mag. Donchs deixa que pugui encara
mirar per la ditxa teva.

petita pausa

Joa. Noya, mira qui esperem

Mar. Te rahó: vaig desseguida.

(torna á abrassar á sa tia)

No estiga tant affligida,
tornaré després.

Vacila un moment y re-
vestintse de valor ¡; desprent
dels seus brassos despues de
besarla y dona la mà á'n
Ruis dihent.

Anèm!

Riu Ja es meva!

Ma (Enrich estimat,
Ara sí que m dich lo cor
que tant si ets viu com si ets mort.
jo per tu jâ hi acabat.)

sen van pe 'l foro seguits
dels convidats Joan
demostra estar content
pero 'l fondo trist.

Escena 14.

Magdalena y Pau.

Mag. Al últim s' ha decidit!
¡Si sembla que no pot ser!
¡Sembla estrany! Sembla impossible!
¡qui haurìa dit que s casés!
que sens casér la Marieta
y no fos ab l fill meu!
Quant ell torni, verge santa!
quin disgust aquí tindrém!

Pau. Pero escolta, Magdalena,
y si l' Enrich no tornés?

Mag. ¡Si no tornés l meu fill?

Vajà, Pau, tu estàs dement.

Pau (Comensèm à prepararla.)
No seria estrany, perque
tots 'ls que van à la guerra
s' troban continuament
ab perill de que una bala

Mag. oh! calla, no ho vulga Deu!

Pau Pero ho pot volè 'l diable.
y podria molt ben ser,
que à mi als que som desgraciats
tot se 'ns posa malament

Mag Que hi hagut malas noticias?

Pau Cap per are.

Mag Donchs perque
t' posas trist y mi hi posas

ab aquets presentiments?

Pau Perquè... la guerra civil
que tants dividits ns tè
en lloch d'anarse apagant
cada dia mes s'encent..
perque es molt facil que vinga
una noticia cruel
que ns amargui la existencia
quant menos ns ho pensem.
perquè hem d'estar previnguts
perque hem d'està ab molt recel,
puig corrent 'l noy perill
viure tranquils no podem.
Jo deploro igual que tú,
com es natural també

que sens casi la neboda
que 'ns estima, l'estimém,
y ab lo seu carinyo feya
de la nostra casa un cel
Sense ella estarém mes trists
sense ella mes trobarém
à faltar 'l nostre Enrich
Y si acàs ell no tornés,
ja tant sols 'l mon seria
per nosaltres un desert.

(Axugantse una llàgrima)

May. Que miro! tu estàs plorant

Pau. Y que tè d'estrany?

May. No ho sè,
pero temo una desgracia

tu tant fort, tú tant enter,
plorant com una criatura!
Pau Are que aquí ningú 'n veu
deixa que sortin las llagrimas
que presoneras fa temps
tenia dintre del cor.
Mag Alguna pena tú hi tens
Pa De-que 'm deixi la Maria
Després 'l pressentiment
de que l' Enrich
Mag. Que li passa?
Pau. tindràs valor per saber?
Mag. Parla que ja 'm mortificas!
tu m' ocultas un secret
que no me 'l gosas á dir

pero jà cari'l comprench

Pau Donchs sapigas.

En (dintre)

Mare! Pare!

Mar Verge Santa!

Pau Deu del cel!

No es la seva veu?

Mar. La seva!

Si, no hi ha cap dubte es ell!

En. (sortint)

Mare!

Mar. fill de mas entranyas

Pau Ah! gracias, gracias Deu meu!

L' Enrich 's presenta á la porta del foro cego y vestint

chaqueta de soldat, pantalon vermell gorro de cuartel y polainas. porta morral y canut de llauna en lo cual s'acostuma á portar la llicencia, bastó á la má. L'acompanya un noy que figura del vehinat l'deixa á la porta y se 'n va.

Escena 5ª

Magdalena, Pau y Enrich

los dos baixan al prosceni abrassats ab l'Enrich.

Em. Pares! ah! que dolsos llassos!

Pa. No es somni, no es ilusió
es ell!

May. No hi ha dubte, no.
si 'l tenim als nostres brassos
¿veus? ha sigut infundat
ton pressentiment de pare!
res com 'l cor d' una mare
per pressentir la vritat
per sos fills.

Pau. D' equivocarme
dono mil gracias á Deu
mes que trobo en tu, fill meu,
que no puch are esplicarme.
Ah! desgraciat, tornas cego!

Mar. Jesús! cego!

En. Es 'l profit

que jo he tret d' habè servit
à la patria, oh! renego!
pero no 'n parlem de mi,
Lo que ara 'l meu cor ansia
es abrassar à Maria.
¿ porque no la trobo aquí?

Mar (Pobre fill meu!)

Pau Jo 't diré.

Tots t' arribada ignorant
no t' estabam esperant

En No m' esperabam! No sé
doncas d' axó que pensar.
¿Y ma carta?

Pau. Cap ni hi hagiut

En. La tenen qui habè rebut
ahirò avuy lo mentant

Pa. Ja m'ho esplico clarament,
en que l'avi l'ha rebuda
y ha fet, saben ta vinguda
adelantà 'l casament.

En. L'casament!

Mag. (á Pau)
¿que has dit are?

Pa. Perque li haig d'ocultà res
si ho ha de saber desprès?

En. L'casament! parli pare
parli.

Pau. No t'has d'afligi

per vier que't fassi mal obra
De donas n'hi ha de sobra.

En. Respongui, qui's casa, ¿qui?

Pau. ¿Qui? La Marieta ab en Rius.

En. Ira de Deu! y vostés
que'm falti aixó han permés?

Pa. Ha tingut graves motius.

En. No'n podia capteni
sabent com jo l'estimaba
Ay! aixó sols 'm faltaba!

(transició y diu ab molta firmesa)

pero jo ho sabré impedi!
ni en Rius ni ningú en lo mon

m roba 'l be de ma vida
Acompanyim desseguida.

Pa Mes si jà à la Iglesia son

En. Soch capàs en mon anhel
fins d'anarli jo á arrancar
no dich al peu del altar
sino á las portas del cel.

(agafant á son pare)

Acompanyim!

Pa No!

En A la forsa!

Maz. Repara..

En En axò m'aferro,
y es ma voluntat de ferro!
No hi hà qui la puga torsa

Anèm!

(fora de sí y llunyant ab son pare)

Escena 16.ª
Diti Joan

Joa. Ahont, desgraciat?
si jà es tart!.
En. Qu'es tart he dit.
Joa. Ella vè aqui ab son marit:
ara mateix s'han casat.
En. Casada ab en Ruin, ab ell!
Maleida ma sort siga,
¡ perquè una bala enemiga

no m' ha partit l' cervell?

Pa. torna en tu...

Mar. fill estimat!

Escena última

(Dits Maria Rius y Convidats.

—

Ma. Que veig! Enrich!

Rius. Ell aquí!

Mar. ¡Reyna del cel!

Maria va donant l braç á Rius y al veurer á Enrich s' despren d' ell y vâ á tirarse als brassos de son cusí. de prompte recorda—

què es jà casada y cau desma-
yada als brassos de son marit.

En. Yo soch, si!
Maria, m' has olvidat.
y jo sense l' amor teu
fins la existencia aborreixo

Mag. Ingrat! De tant poch serveixo
jo per tu? Amor com 'l meu
ahont l' trobarás? ahont?

En. Mare, deixi sa porfia
sense l' amor de Maria
jà tot me sobra en lo mon

Magdalena al sentir l'
ultim vers del Enrich

can també desmayada
en brassos de'n Pau Joan
ha corregut á auxiliar á Maria
y'ls convidats quedan en se-
gon terme assombrats de lo
que passa - Cuadro -

aquest acte, per millor exit, s'acaba á la escena 14.
al entrá l'Enrich quant Pau diu = Ah! gracias, gracias
Deu meu! - axó s va fé 'l segon dia perque hi ha
mes bon final d'aquet modo.

Drama en tres actes

y en vers

original

de

CONFLICTE INEVITABLE

Climent y Anton Fargas.

Acte tercer.

CONFLICTE INEVITABLE.

Drama en tres actes y en vers

original de

C. y A. J.

Acte tercer.

Acte tercer

La mateixa decoració.

Escena 1ª

Pau

Es de nit per detrás de la porta del pou que estará tancada se veu llampegar y se senten trons sense interrumpir lo diálech.

Pau. Quin neguit. Deu meu! M' sento
foch al cervell, gel al cor.

Batallo ab la negre sort
constantment fà temps. Alento
per l' ayre d' una esperansa
que'm và deixant per moments;
y un tropell de pensaments
'm fan veure en llontananša
horas de dolor y amarguras,
y la mort que ab afanys grans
y ab sas descarnadas mans
cava varias sepulturas.
Pensaments, fugiu d' aqui,
si tant mal m' heu de tractar
deixeume un punt descansar,
no os porteu tant mal ab mi!
Mes, tenir Pau, serenitat.

revesteixte de valor
y oposa à n' al teu dolor
ta forsa de voluntat
Recordat tant solsament
de la pobre Magdalena
que portrada per la pena
à n' el llit del sufriment,
espera ab resignacio
l' hora infausta, l' horra horrible
oh! no potser: no es possible!
Pero.. ay de mi! no es ficció.
¡Veritat fatal que m' aterra
com la claror d' aquet llamp.
y l' estampit del seu bram
que fà trontollar la terra.

(petità pausa)

Mes tot aixó es natural

Es el fi que l' hi esperaba.

Si rent salvat jà 's trobava,

com resisti 'l cop fatal

de veure al fill del seu cor

quant menos s' ho creya cego,

faltat de pau y sossego

malehint la seva sort!

Y l' Enrich? quant desgraciat!

volgué Deu que al caure à terra

fos fet presoner de guerra,

després d' habé ab sanch regat

l' sagrat camp del honor.

Y quant foll d' amor venia

contant qui aqui trobaria
á sa desgracia un conhort,
troba 'l pobret que ha perdut
de la dona qui estimaba
l'amor, quant ab ell contaba
calmar la seva inquietut.
trucan. tant tart, qui pot ser.

(obra la porta, y entra 'l senyó
Rim en Pau torna á tancar

Escena 2ª

Pau y Rim

-

Rim Molt bona nit.

Pau. Vostè aqui?

Rim. De que 's admira? Jo si,
que 'l desitj de sapiguer
l'estat de la pobre tiá
no 'm deixa tranquil estar,
y vinch aquí per calmar
l'neguit que mon cor nia
L'metje es dins?

Pau. Se 'n anat
Ja pochs moments.

Rim. Y que ha dit?

Pau. Que 's probable que la nit
la passem sens novetat
Pero que á la matinada
tem qu'i entregui á n'el senyor
l'ánima, Rim, de dolor

la seva vida estimada.

Riu. Que desgracia! Y la Maria?

Pau. Presa d' amarch sentiment
no se separa un moment
de la vora de sa tia

Riu. Y l' Enrich?

Pau. Desesperat.
Y tant que casi fa pò
no 'l podem fè entra en rahò,
fins ara res ha escoltat.
Y si haig de ser franch, comprench
l' seu estat; qui soporta
tal desgracia, y 'l aconorta
ab ella? Lo que no entench
que 'l haurà fet de sa carta.

L' haurà perdut... Deu del cel!
fà un quant temps que l' amarch fel
dels meus llabis no s' aparta.
Rim. Calmin, que aquet es un mal
que no vol mes entéresa:
y puig que'ls dos la franquesa
tenim per amich lleal,
cregui àqui com tots deplora
lo que no te remey jà.
vagi y dormi. que demà
al brillar la nova Aurora
estarà la Magdalena
potser fora de perill
y abrassan los dos al fill
en goig tornaràn sa pena.

Pau. Dormi diu! Com pot dormi
qui porta per sa dissort
un infern à dins del cor?
Que hauré fet, pobre de mi?
Quin delicte? quin pecat
à n' al mon hauré comès
perque la desgracia fés
ab 'l meus sa voluntat.
No espero goig ni alegria
jà ab la pena que 'm devora,
que per aixó precís fora
que cambiés ma sort impia
y es 'l meu mal tant ~~potant~~ potent.
que mitigar no es possible,
que 'es mes que potent terrible,

y si estrella tot intent.

Ram. ¿Creu vosté que 'l desconsol
que amarga la vida seva
ha deixàt lliure la meva
de inquietut de pena y dol?
No senyor; l' casament
al últim s' ha efectuat:
pero encare no he lograt
que la Maria, un moment
m' mirés, si no ab amor
al menos per deferencia

Pau. y aquesta indiferencia
m' ha ferit al mitj del cor.
Surtim del temple, tornem
per volguernos despedi,

y al presentarnos aquí
á ví al pobre Enrich trobém
de manera llastimosa,
y ab un estat deplorable
per ferme mes odiable
als ulls de la que es ma esposa.
Ella·s desmaya, y en si
al tornar, vaig á parlarli
no mes que per suplicarli
usant d' un dret, vingui ab mi.
Y ni contesta suspirant
que jo he causat sa desditja.
que m'en vagi, puig desitja
no veurem al seu devant.
Y ara, malehint ma estrella

haig de beure à dolls l' fel,
puig allí hont jo hi veig un cel.
un infern sols hi veu ella.
Es dir que 'm trobo, y es cert
y fins penso que dich poch,
dintre d' un cercol de foch
per cumpli ab lo meu deber.
Per ço en mitj del desconsol
d' aquesta pena sens mida
qui ha d'amargarme la vida,
buscaré si puch consol
fent us, de lo que en el dia
te una fama universal
per minvar cualsevol mal

y es... la gran filosofia.

(surt Joan per la dreta)

Escena 3.ª

Dits. Joan

Joa. Aquí vosté!

Ri. Jo, sí, Joan

Joan I 'l noy, digui, que está fent?
está mes tranquil?

Joa. Però ara
casi segueix lo mateix.
Y be he procurat convéncel

pero no he conseguit res:
quant mes ferm jo l'atacaba
mes'e resistia ell.
Diu que no vol que li parlin
de lo passat: que'l present
es sols lo que'l preocupa:
y jura per tots sons Deus
que, ja que la sort avara
ha disposat que tornes
sense vista, y que aqui trobi
per mes desgracia y torment
á ni aquellas duas donas
qu'eran dos angels per ell,
y ab qui tant sols confiaba
per mitigar lo mal seu,

una en brassos de la mort
y altre falsa als juraments,
no l' importa 'l que diran
ni del mon l' importa res.
que vol venjarse del home
que tant mal sempre li ha fet,
y de la dona que ingrata
l' ha engañyat inicuament

Pau Pobre Enrich. Lo que l' hi deya,
no sent D Lluis no sent?

Joa. Per fi després de molt rato
d' insistir ab lo mateix,
m' ha contestat ab mals modos
—"Surti, no vuy saber res:
tinch fet 'l meu determini

y es inútil tot consell.
Deixim que á solas sufreixi
la pena que m' affligeix,
ó executi lo que 'm dicta
l' meu exitat cervell.-
Ya després de dirme axiçó
no he volgut replicar mes,
y vestit, á sobre 'l llit
s' ha tirat furiosament.
allí 'l deixo que descansi.

Rum. Si, senyor Joan, ha fet be.
Descansant siquiera un rato
se aserenará potser.
Deixintlo qu' estigui sol
y no 'l molestin per res.

L' descans li darà calma
y conformitat 'l temps.

Pau

(ab amargura)

Deu l' escolti; pero jo
no confio com vosté!
no: perque m' atormenta
un fatal pressentiment
que 'm diu y m fà veure clar
tot lo que 'l meu fill pateix:
que la febre que 'l devora
encara anirà creixent
per fer mes gran y espantós
aquest terrible flagell!
si 'l menys haguessim rebut
la carta qu' ell diu ab temps,

l'hauriam anat à rebre
y preparantlo prudents
y à poch à poch y ab cautela,
tant cop no li hauria fet

Joa. Jo he rebut aquesta carta
aquet demati

vostè?

Pau

Joa - Anant junts ab'l senyó
me l'ha entregada 'l carter
y encare que'l sobre-escrit
dirigit era à nom teu,
me'n he volgut enterar
temerós de que't portés
un altre trastorn. Axó
com tu compendrás molt bé

ho he fet ab bona intenció.

Pau. Pare, no ho dubto un moment.
y que deya?

Joa Que venia:
qui arribaba avuy mateix
y tement que sa arribada
fos algun entorpiment
per la boda de la noya,
hem fet que s' adelantés
l' hora de la ceremonia.
Jo vinch á ferho á saber;
t' trovo ab ellas aquí,
y no he cregut convenient
dirho devant d' ellas duas.

Pau. Vaja, já tot ho comprench.

Escena 4ª
Dits y Maria.

per la esquerra.

Mar. (molt assustada)

Oncle, avi!

Joa. Que hi há?

Pau. Y la tia?

Mar. L' hi ha donat un nou tropell.
Jo crech qu' está agonisant
Corrin per l' amor de Deu.

Pau. ¿Será veritat?

Mar. Si: no ho dubtin

Joa. Verge Santa!

Pau

Deu del cel.

sen van tots per la porta esquerra. Pausa, durant la cual se sent tronar á gran distancia. Despres surt per la porta dreta Enrich agafantse per las parets y ventejant ls mobles. vesteix pantalon y chaqueta militar.

Escena 5ª

Enrich

–

Que ploraban aquí se mi afigura.
Plor aquí diu y en la celeste esfera

terrible tempestat rodola fera
atronant l' espay, l' immensa
altura.
Si fins sembla que 'l cel sent la
amargura
que 'm devora 'l cor que 'm desespera.
Y que sens dubte es triste mensa-
jera
dels mals qui han d' aumentar
ma desventura.

Escena 6ª
Enrich y Maria.

=

Mar. Ah! pobre tia! Del seu costat
m' apartan
pobre he dit! he dit mal ditxosa
d' ella
que ha acabat de patir.

En. (Algú s' acosta!)

Mar. Enrich! - ets tu! (Ah que ignori!)

En. Si Marieta,
jo soch 'l teu cusí que tant l' estima
y que d' amor tants juraments li
feyas.

(Maria tracta d' anarsen
y ell ho coneix pe'l passos
y 'l ruido del trajo)

Escoltam per pietat, de mi no fugis

tu, de ma infancia dolsa companyera,
tu la il·lusió mes pura mes hermosa
de mà tendre y florida adolescencia.
¿Perquè, respon: has olvidat ingrata
tos juraments d'amor y desvaneixes
la il·lusió que mas penas consolaba
perque assessinas ma esperansa bella?

Mar. (Ay de mi, ampareume verge santa!

Cu. No parlas? Ah! creume, si no contestas
pensarè qu' has aceptat gustosa
enlluernada tant sols per las riquesas
Si aixó fos cert, entre mas mans aqui
ara

desparias ta misera existencia

Mar. Ay Enrich meu! que puch jo contestarte
que haig de dirte que 't puga
jà convensa

En. Lo que t' hagi obligat à ser
perjura
ò lo que fassi veure ta ignocencia!

Mar. Sàpigas donchs que soch molt
desgraciada
y mes digna de llàstima que 't
pensas.

En. ¿Es dir que per casarte ab aquet
home
empleat potsè haurian la violen-
cià?

Mar. Ah, no! tu sabs que l'avi y

ls teus pares

ni estimavan massa, y que gustosos eran

ni que nosaltres dos un professessim

amor constant.

An. Y donchs no puch compendre

com t' he trobat ab mon rival casada.

Explicam aixó clar per Deu Marieta,

ó encara lograrán que boig me torni

si aqui 'l misteri aquet no
m' aclareixas

Man. tot ho sabràs, Enrich, per mes
que al dirtho
's descarni la llaga de mas
penas.
quant 'ls carlins farà ara
quatre mesos
de la traiciò valentse per sor-
presa
à Vich entraren, l' teu pare y
l' avi
van esser dels que 'ls feren ressis-
tencia.
y durant 'l combat, solas à casa

ta mare y jo perells precs
á Deu feyam.
figurat quin trastorn seria 'l nostre
quant ja l' estruendo de la lluyta deya
que triunfant la facció, se desbordaba
entregada al saqueig y á la violencia.
Y en efecte, molt poch després entraren
á casa uns homes, que semblaban feras
- Aqui son lliberal, - un d'ells cridaba.
maten y saquejen sense clemencia.
Com y pert l' sentit la pobre tia,

y jo sola entre mitj d'aquellas
hienas
quan en Rim s presenta aquí de
prompte
l' parla y á la fi l's logra convensa
Quina alegria al veurem llibertada!
Mes ay! quin desengany també vaig
rebre
al veurem lliure jo d'aquells
salvatjes
del meu llibertador vaig véurem
presa,
perque de la passió que l' hi im
piraba
ni espigia afrentosa recompensa.

y suplicant en và, desesperada
vareig ferli terrible resistencia!
Cansada de lluytar, vaig desmayarme
y no era al tornà en mi ja la mateixa
si Deu, estaba al meu costat encara
y vaig trobarme, per desgracia meva
esqueixat á sos peus, sense cordura
l' trasparent cendal de ma puresa!

Ca tot ho comprench. Ah! y
pamo
per tanta infamia
la teva ma li has dat en re-
compensa!
Ma Y que habia de fer si ja 'm tro-
baba

que no era digna per esposa
teva?

Cu. No podent ser per mi per cap mes
home.

Ma Sense honra estaba jo seguint
soltera.

Cu. Y que hi feya, si jo podia encare
castigant al traidor venjà la
ofensa.

Ma Pero y l' angel que porto en mas
entranyas
que guanyaba ab aixó?

Cu Oh. sort funesta!
tens rahó tu també ets ben des-
graciada.

y 't guià com à mi, fatal estrella
que haurem fet à Deu que aixi 'ns castiga
per posarnos 'ls dos de tal manera?
tu casada ab un home que no estimas
y yo cego y sumit à la miseria!
considero 'l dolor que 't mortifica
y t' estarà causant amarga pena:
que haurà enfosquit la llum de ta mirada
y apagat l' matiz de ta bellesa.
que cambiada estaràs. t' compadeixo

Mar. Qui es lo que dius Enrich, m' compadeixas?

En. Y t' perdono també.

Mar. ¡ No en vá esperaba d' un cor tant bo tanta noblesa.
Aixó 'm dará valor, no te cap dubte
per soportar la vida que m' espera.

En. Trista será, mes has de soportarla
En cambi soportar no vuy la meva.

Ma. Doncas que pensas fer?

En. Pregunta necia!
L' que 's troba com jo 's suicida

Ma Suicidarte! Jesus!

(aterrorisada)

oh! calla! calla!

aixó no ho diguis mes y considera

que 's un crim, y que 'm fas mes desgraciada,

si haig de plorar també per la mort teva.

Tu has perdut 'l judici, no hi ha dubte,

ó no m' estimas jà quant aixó pensas,

que estimant me com dius, desterrarias

del pensament tant desastrosa idea

En. perque t'estimo, jà no vuy mes viure!

perque t'estimo, vuy morir Marieta.

Escena 7a

Dits Sr. Rius

=

Rius. (desde 'l llindar de la porta)

Que veig?

Mar. N. Rius!

En. Ell aqui!

Rius (adelantantse y ab altivés)

t sembla qu'es regular

que habentse casat avuy

A trobi à solas parlant
ab l' home qu' entr altre temps
era mon temut rival?

Mar. Aquest home es mon cusi.

En. A mi m toca contestár
Sempre 'l lladre se afigura
qu' es tothom del seu igual

Rin. Comprench qu' aixó ho dius
per mi.
y à fé que já estich cansat
de sentir aquesta especie
que no puch ja tolerar

En. L' honra tu de ma familia
de aquesta casa has robat.

Rin. Avuy l' he restituida.

En Es cert no ho puch pas negar,
Mes robant la ditxa meva!
¿No ho veus si ets lladre aprobat?
Ab las tevas artimanyas
al servici'm feres anar,
per tu la vida he perdut
tu'l meu amor m'has robat
y'l qui es tant vil y tant infame,
mai'l puch jo perdonar!

(va á tirarse allá hont suposo que's en Rum y Maria 'l dete)

Mar Enrich, per amor de Deu!
En Repara qui es criminal.
Ma Si, pero es'l meu marit.

Jau. Donchs per aixo 'l vuy matar;

Rum. Y bè, deixa que 's acosti.

que pot ferme 'l desgraciat?

En Y encara 's burla de mi

perque d'ell no 'm puch vengar.

tornam la vista, Deu meu!

la vista per un instant

per poguè agafà à aquest home

y estrangularlo ab mas mans.

Escena 8.

Dits Pau y Joan.

Joa A que venen aquets crits

Pau. ¿Que passa?

Rim. que ha de passar?
que 'l seu fill está furiós,
y que m' está amenassant
per matarme. veliaquí

Pau. ¡Com se parla de matar
en casa hont la mort impera?

En. Que diu pare?

Pau. ¿que no ho sabs?
donchs entra dins de la sala,
y en l' alcoba trobarás
á la pobre de ta mare
que fá molt poch que ha
espirat

En. Mare meva! Morta! Morta!

Esclata un plor. y no po-
guentse tenir apenas
Joan l'hi acosta una
cadira y 'l fa seurer.

Pau. Com malalta estaba ja,
ab l'alegria de veuret
y al veuret tant desgraciat,
la mort que aprop d'ella estaba
l'hi ha fet presa ab un instant.

Eu. ¡Pobre mare!

(obrisecantse prompte de-
sesperat)

Y vostè pensa
que ab aixó 'm podrá calmar?
Com mes desgracia 'm rodeji,

serà'l meu furor mes gran

Pa Aturdit, que pensas fer?

Cu Castigar à n'el malvat

que tant mal ha fet à casa!

Pa No es possible

Cu. Si, ho serà

Pa. No, mentres jo respiri

Cu. qui mana en ma voluntat?

Pa qui? jo, que soch'l teu pare.

qui?... Jo, que't tinch de guia

perque à causa de la guerra

sense vista t'has quedat,

y ara à causa del despit

sense enteniment estàs

Cu. Per ço'm vull venjar del vil

qu aquets mals ha ocasionat

Rim. Es dir qu'encara sinisteix,
viva Deu!

En. Si, viva'ls sants.

L' Enrich agafa la cadira
que avants ha estat assentat
l'aixeca y amenassa
a n'en Rimo aquet tambe
s'hi vol tirar Maria'l deté.

Mar Ah!

Joa.. ¡Noy!

(Deturant l'Enrich)

Pau. Basta!

(Dominantlos à la veu)

Joan. Respecteu,

Ab veu majestuosa

Si no á ni á mi ni á n'en Pau,
al cadavre de la santa
qu'alli dintre estem vetllant.

Pau Senyó. Ruiu, fassi 'l favor,
y jo no crech dirli en vá.
de passar dintre la sala,
puig sol ab ell vuy quedar.

Lo senyo Ruiu entra per
la porta esquerra acompan
yat de Joan y Maria)

Escena 9
Pau Enrich
=

Pau. Ya que sòl, hem quedat are

sapigas que m'te assombrat
el mal genit qu'has posat.

Em. I d'aixó s'estranya, pare?
L'home que's troba com jo
que, com si fos maleït
la fortuna l'aborrit,
ni es humil ni pot ser bo.

Pau. Hem de sufrir resignats
l's mals que Deu'ns envia.

Em. Pare aquesta teoria
no admeteix 'l's desgraciats

Pau. No l'admeto jo?

Em. Vosté?
No's pot comparà ab mi.

Pau Ingrat! que no haig de senti

igual jo que tu també
la pena que t' afligeixi?
No ets 'l meu fill?

En. Es veritat.

pero pare, en realitat
per mes que aixó concedeixi;
es mi tant diferent
que no hi ha comparació,
y es molt just, perque es questió
d' edat y temperament.

Pare tant bo que 'l teu avans era

En Es cert! pero l' he cambiat
mentres que he sigut soldat:
dona aixó aquella carrera.
per mes que no tingui jo

de dirho, y m sab molt greu
l'honradez era mon Deu
y 'l treball ma religió.
odiaba las armas, já
no sab vosté: donchs la lley
fentme aná á servir al rey
m posá un arma á la má.
no recordaré 'l rigor
ni tanta arbitrariedat
com vaig sufrir sent soldat,
per no encendrem de furor.
que m van fer batrer diré
y aixó es la gran tirania.
ab gent que no coneixia
ni m volia mal ni bé.

que m' van fer derramá sang:
y espasant cent cops una vida
ni van fer ser homicida.
Y un dia entre neu y fanch
batentme senre sossego
en un combat molt renyit,
vaig caure pres y ferit.
Y quant me van veure cego
y servirlos no podia
la llicencia m' han donat.
tot aixó es lo qui he guanyat
¿pot haber sort mes impia?
torno ab ansia sens igual
buscant consol pe'l dolor,
y l' angel del meu amor

trobo en braros d' un rival!
¡ Qui es que ab desditxa tanta
coratjós no se subleba,
ó per la existencia seva
l' porvenir no l' espanta?
Espantarme he dit? ah! no.
el mal no me l' he buscat:
de serne tant desgraciat
no 'n tinch pas culpa yo
No m' apuro, tindré pit,
desde avuy jà res m' arredra
perque es l' meu cor de pedra:
la desgracia l' ha endurit
y una fera yo seré
Si las lleys, la societat

y 'l mon m' han fet desgraciat,
jo de tots me venjaré
que 'ls meus odis tant grans son
que no hi ha d' habé esperansa
y ha de ser tal ma venjansa,
que ha d' espanta à tot lo mon!

(pausa convenient)

Pau. Torna en tu, fill meu, y pensa
que no ets tu sol que han quedat
per la patria desgraciat
y sense cap recompensa
y ademés quin remey tens
si Deu no ha volgut aixi?
En Pare, vamos à n'à mi
no m' vingui ab tals arguments

Del mal que s fà aqui á la terra
no 'n dongui la culpa á Deu
Jo sols la dono de 'l meu
l' haberme fet fer la guerra
sentne jò tant enemich.
Pau. Hi hagi ó no hi hagi reys,
soldat, reclaman las lleys
y hem d' acatarlas Enrich
En. Com 'ls homes las lleys fan
estem sofrint sos afectes
que, com ells no son perfectes
tampoch las lleys ho seràn,
Jo 'n soch la victima, si,
d' aquestas lleys. Societats
tu, que m' has fet ser soldat,

ara que 'n pot fer de mi.

aquets tres versos los diu
l'enrich ab tota l'ànima
y intenció possible.

Pau. L' teu pensà 'm maravilla
soldats per varias rahons
necessitan las nacions
¿si la llibertat perilla
ó bé l' honra de la terra?.

En M' fan riure á la vritat.
Invocan la llibertat
y obligan anà á la guerra!
Aixó no pot abonà algú?
Si soldats son necessaris
que 'ls busquin donchs voluntaris

mes no obliguin à ningú!
Com jo la víctima 'n soch,
y d' un angell qu' avans era
m' han fet convertir en fera,
no esperin de mi tampoch
mes que horrible consecuencia
y 'n Lluis que vil y traidor
m' ha robat 'l meu amor
atropellant la ignocencia
l' haurà de sentir primer.
Pa. Conque insisteixes encara
Eu. Es clar que insisteixo pare,
Retrocedir no pot ser
, Vol que obran com un malvat
siga ell dueño de María,

y jo que de gelosía
morí aquí desesperat?
Ah! no. Per mes que soch cego
de mi no ho esperin pas.
encare tinch forsa al bras
y a ni aquell que'm pega pego.
Ell m'ha fet una ferida
tant fonda, que arriba al cor;
y com m' ha de dar la mort
no 'l vull deixa à ni ell ab vida.
Yo no se com ho faré
pero 'l mato de seguí!

Pau — Y serás criminal tú?
Cu — Si l' hi juro que ho seré.
Pau — Sense mirà 'l que dirant?

En. I tot lo que pugan di
que ni importa ja à ni à ni
Pa. Enrich tu estás delirant
En. Pare, no deliro, no!
Pa. Donchs ell sagrat t'ha de ser,
y si no ho procurai fer
t'sabré defensar jò
Ya no sabs desitey desd'are
En. (esclatant en ira)
, no ha de viurer la maldat
si fins l'home qui es honrat
la protegeix y l'ampara?
Pa. Protejirla diun? No nego
procuro'l teu be.
En. Donchs may.

que'ns separa poch espay
perque tinga jo sossego
Pa. Demà. sense dilació
de casa se'n anirà
y may mes hi tornarà
Cu. Demà já l'hauré mort jo!
No basta que lluny d'aquí
se'n vagi. Lo que m'importa
es que al anársen se'n porta
lo que'm correspont á mi.
No basta que junts no estém
si jo també 'l buscaria
sent ell duenyo de Maria
tots dos al mon no cabèm.
Pa. Obcecació sens igual
que crech que may s'haurà vist

y com evità es precis
que us sobrevingui un nou mal,
encara qu' es à fè meva
molt mal hora, l' hi diré
que ara mateix us combé
que se 'n vagi à casa seva.
Y si aixís no puch calmar
l' teu rencor ¡juro à Deu!
que avans de tacà 'l nom meu
t' tinch de pulverisar.

Diu aquets ultims ver-
sos ab molta energia
y sen va resolut cap à
la porta esquerra.

=

Escena 10.ª

Enrich

=

Pulverizar! que mi importa!
Ja podria comensà are,
que un fill com jo es pel pare
un càstich que Deu li porta.
Mon rencor es tant intern
que no es possible curar:
es mes: ell m' ha d' arrastrar
à la boca del Infern.
Y cegat corro endevant
sense volque tornà enrrera.

sin reflexionar siquera
tot lo que de mi dirant.
soch torrent que sens parar
tot quant troba ho atropella,
y sepulta tot y estrella
en la inmensitat del mar.

pausa durant la cual
figura que lluyta ab sos
pensaments

No hi ha dubte m precipito
y quiet no puch estarme
Un arma, jo vuy arma,
un arma jò necessito!
Ah. quin feliz pensament
à la dreta hi hà l'armari

y buscarlo es necesari:

vó tantejant ahont hi
ha l'armari l'obra y des
prés de buscar un poch
treu un punta corrent.

Ja 'n tinch una y al moment
vaig á venjarme anhelós.

(en el punto corrent)

Mas mans, tú, quantas vegadas
tenias millo empleadas
quant era jo mes ditxós!
-treballant junt á Maria
l' porvenir me somreya
y prop meu tant sols jo veya
carinyo, goig, y alegria.

Mes ara tot ha cambiat:
Mare y amor he perdut,
y condemnat he sigut
á perpetua fosquetat.
Y com no tinch esperanza
que aquell temps torni per mi,
ara tindràs de se aqui
intrument de ma venjanza!

torna á baixar al prosceni tantejant las parets y'ls mobles y al sentirla veu de son pare s'amaga la punta corrent y queda aparentant tranquilitat.

Escena 11ª

Enrich. Pau

Pau. desde la porta y figurant que parla ab los de dintre.)

Ara mateix, si senyor;
y aixi tots hi guanyarém.

En. L' pare, dissimulem

Pau (Que se 'n vagin es millor)
Y tu Enrich que pensas fer
Necesitas descansar

En. Jo necesito vetllar
y per lo tant vetllaré.
Y 'n Ramon?

Pau. L' hi acabo de di,
y ell tant dòcil com prudent
se 'n va á sa casa al moment.

Em. (ab ansietat)
Y se 'n dú á la Maria?

Pau. Sí;
es natural sent sa esposa.

Em. Ah! no se l'emportará.

Pau. Ningú privarli podrá

Em. Donchs l'hi priva qui s' hi oposa

Pau. No sé per quina rahó
Es casada, y son marit
la mana; qui es l'aturdit
que pensa privarli?

Em. Jo!

que no l' hi he dat cap flagell:
jo que tant l' hi respectada,
jo, que no l' hi deshonrada,
jo, que l'estimo mes qu'ell!
que guanyan aquells que son
esclaus del deber y honrats,
si 'ls infames y malvats
ho logran tot á n'el mon?

Pau Fill, no sigas temerari
(agafantlo per la ma esquerra)
Vina!

En Ahont?

Pau All teu cuarto.

En No, jo d'aqui no m'aparto
guardá 'l pas m'es necessari.

Pau. Jo no mano.

En. Jo no obeheixo
que vuy d' un cop acabar.
que vuy morir ò matar
que aixis la vida aborreixo.

En Ruis vol sortir perque
sent lo que diu l' Enrich, Ma-
rià y Joan tractan de detenirlo.
al llindar de la porta fins
que al últim ó obrepas.

Escena última.

Dits Maria, Ruis Joan.

=

Ma. ¡Per Deu!

Rius — Deixeu ¿ que potser
es un lleó que no's doma?
no hi ha mes que matá un home.

En — Mòri!

Joa — Atras!

Mar — que intentas

Pa — fereix! Sigas parricida!

En — Pare, parricida yo!
Jamay, parricida, no!
primer qu'aixó suicida.

(ferintse y cayent en terra)

Joa — Enrich!

Mar — Enrich estimat!

Pau — Fill meu, mort! mort ay de mi!
Senyor Rius, contempli aqui

lo mal que vosté ha causat.
D'aquella acció miserable
pot està ben satisfet
puix qu'ella tant sols n'ha fet
Lo conflicte inevitable.

Fint.